

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

RÉGÉSZETI MUNKARÉSZE

**a „MOL tulajdonában és üzemeltetésében lévő bányászati létesítmények”
településrendezési eszközökbe történő beillesztésére Babócsa településen**

Tartalom

1. Örökségvédelmi vizsgálat

- 1.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének tárgya
- 1.2. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének forrásai
- 1.3. Jogszabályi háttér
- 1.4. Régészeti örökség felmérése

2. A rendezés során tervezett módosítás hatáselemzése

- 2.1. A módosítási igény ismertetése
- 2.2. A módosítás hatása a régészeti örökségre
 - 2.2.1. Meglevő létesítmények nyilvántartott régészeti lelőhelyeken vagy azok közvetlen közelében
 - 2.2.2. A tervezett létesítmények
 - 2.2.3. A gázüzem bővítési területének beépítésre szánt különleges nyersanyag kitermelés és feldolgozás célját szolgáló terület övezetbe sorolása

3. Régészeti értékvédelmi terv

- 3.1. A nyilvántartott régészeti lelőhelyeken meglévő és tervezett létesítmények esetén
- 3.2. A régészeti érdekű területeken tervezett létesítmények esetén

4. Összefoglalás

Melléklet: Nyilatkozat a kulturális örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére való jogosultságról

2024. ÁPRILIS

készítette: dr. Szücsi Frigyes

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének tárgya

A MOL Nyrt. a *RUL-D-1 jelű szénhidrogén kút és a Babócsa Gázüzem között termelő és inhibitor vezeték fektetése* tárgyában előzetes vizsgálati eljárást kezdeményezett. A Kormányhivatal a SO/KTHF/04468-24/2023. iktatószámú határozatával megállapította, hogy a tervezett beruházás nem jár jelentős környezeti hatással, azonban kizáró okot állapított meg a tevékenység engedélyezése vonatkozásában, tekintve, hogy a tervezett beruházás Csokonyavisonta és Babócsa települések településrendezési tervével nincs összhangban. Annak érdekében, hogy a fent említett kizáró ok megszüntetésre kerüljön, valamint a beruházáshoz szükséges engedélyek megszerezhetők legyenek a Mol Nyrt. kezdeményezte Komlósd, Babócsa és Csokonyavisonta települések önkormányzatainál a településrendezési eszközök módosítását. A fejlesztési cél az, hogy a meglévő és tervezett „MOL tulajdonában és üzemeltetésében lévő bányászati létesítmények” beillesztésre kerüljenek a hatályos településrendezési eszközökbe.

Az 1997. évi LXXVIII. törvény kötelezte az önkormányzatokat 2003. év végéig az új törvény előírásai szerint kidolgozott új rendezési terv készítésére. Az új rendezési tervhez 2002-ben készült örökségvédelmi hatástanulmány.

1.2. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének forrásai

A régészeti munkarész a közhiteles lelőhelynyilvántartásra (<https://www.oeny.hu/oeny/ivo/>), a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti adatbázisára (<https://archeodatabase.hnm.hu>), a jelenlegi hatástanulmányhoz kapcsolódóan elvégzett terepbejárás eredményeire, továbbá szakirodalmi és térképészeti adatokra támaszkodik.

1.3. Jogsabályi háttér

A kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása (Kötv. 4. § (1)).

A régészeti lelőhelyek a 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban: Kötv.) 11. § (2) bekezdése alapján általános védelem alatt állnak. A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését – e védelemmel összhangban kell elvégezni (Kötv. 3. §).

Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke

- 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökségvédelemről (Kötv.),
- 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről,
- 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról (Kr.),
- 191/2001 (X. 18.) Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról,

- 439/2013 (XI. 20.) Korm. rendelet a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről.

A régészeti érintettségű területek Kötv. által meghatározott – e hatástanulmányban releváns – típusai

- Régészeti lelőhely

A régészeti lelőhely olyan földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak (Kötv. 7. § (35)). A régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak (Kötv. 9. §). A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni (Kötv. 10. § (1)). A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük (Kötv. 10. § (2)). Az előbbiek szellemében a földmunkával járó beruházásokkal a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint el kell kerülni (Kötv. 19. § (1)). Amennyiben erre nincs mód, a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el (Kötv. 19.§ (2)). A régészeti feltárások költségeit – a mentő feltárás kivételével – annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált (Kötv. 19. § (3)).

- Régészeti érdekű terület

Régészeti érdekű területnek minősül valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető (Kötv. 7. § 29. pont). Régészeti érdekű területen fokozott figyelemmel és óvatossággal kell eljárni minden földmunkával járó beruházás esetén. Amennyiben bármilyen beruházás során régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgya kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet abbahagyni, majd a jegyző útján a hatóságnak azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt (Kötv. 24. § (2)). A feltárással jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan – az elvárható ütemben – végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni (Kötv. 24. § (3)). A mentő feltárás során felmerülő költségeket a feltárással jogosult intézmény viseli.

A települési örökségvédelmi hatástanulmány

Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési tervének kidolgozása során. Ha a településfejlesztési terv készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni (Kötv. 85/A. § (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési terveket (Kötv. 85/A. § (2)). Az örökségvédelmi hatástanulmányt a Kötv. 85/A. §-ában

meghatározott esetekben a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet (továbbiakban: Kr.) 14. melléklete szerinti tartalommal a Korm. rendelet (2) bekezdés a)–c) pontja alapján kell elkészíteni. Az települési örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége (Kr. 83. § (3)).

A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv és a településképi rendelet készítettője köteles gondoskodni (Kr. 84. § (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő, valamint a helyi építési szabályzat kidolgozása során a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárással alkalmas nap alatt végzi el (Kr. 84. § (2) a)–b) pontjai).

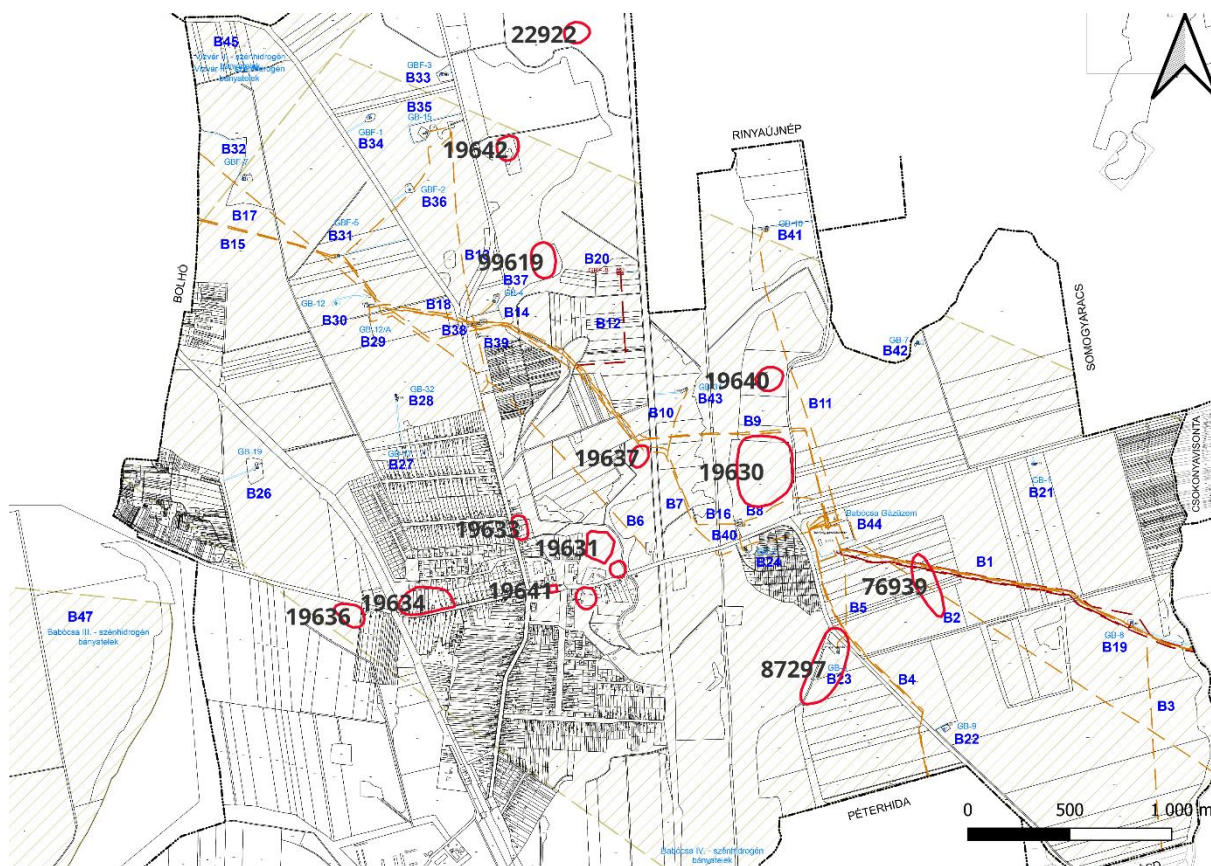
A Kr. 5. § (1) bekezdése szerint régészeti lelőhely központi, közhiteles nyilvántartásba vételét feltárással jogosult intézmény vagy a hatóság, továbbá örökségvédelmi hatástanulmány készítése esetén örökségvédelmi szakértő kezdeményezheti a 2. mellékletben meghatározott adattartalmú lelőhely-bejelentő adatlap benyújtásával a nyilvántartást vezető hatóságnál.

Terepbejárás

A terepbejárás a Kötv. 7. § 41. értelmező rendelkezése alapján olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem. A terepbejárás a Kötv. 7. § 30. értelmező rendelkezése alapján régészeti feltárással minősül. A Kötv. 20. § (4) bekezdés h) pontja alapján régészeti feltárással jogosult a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő kizárólag az örökségvédelmi hatástanulmányok készítéséhez végzett terepbejárás és műszeres lelőhely- és leletfelderítés esetén.

1.4. Régészeti örökség felmérése

Babócsa község közigazgatási területén 18 db nyilvántartott régészeti lelőhely található. A MOL létesítmények nyomvonala ezek közül 3 db régészeti lelőhelyet (Vöröskeresztes tábla, 76939) keresztez (1. ábra, 1. táblázat), valamint további 4 db régészeti lelőhely található a létesítmény-nyomvonalak 100 méteres pufferzónájában (1. ábra, 2. táblázat).

1. ábra: A MOL létesítmények átnézeti térképe és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek (piros poligonokkal) Babócsa közigazgatási területén

Lelőhely azonosító	Lelőhely neve	Lelőhely jellege	Lelőhely kora	A módosítással érintett területtel való viszonya
19637	Babócsa, 33-as domb	földvár	török kor	B7 vezeték keresztezi és a B9 vezetéktől 30-40 méterre van
76939	Babócsa, Vöröskeresztes tábla	telepnyom (felszíni)	középkor	B1 és B2 vezeték keresztezi
87297	Babócsa, Jadai-dűlő	telepnyom (felszíni) telepnyom (felszíni) telepnyom (felszíni)	őskor Árpád-kor középkor	B24 (GB-6) gázállomás a területén van, valamint a B4 és B5 vezetékek közvetlenül mellette haladnak el

1. táblázat: A közhiteles nyilvántartás szerint Babócsa község közigazgatási területén a MOL létesítményeket érintő régészeti lelőhelyek adatai

<i>Lelőhely azonosító</i>	<i>Lelőhely neve</i>	<i>Lelőhely jellege</i>	<i>Lelőhely kora</i>	<i>A módosítással érintett területtel való viszonya</i>
19630	Babócsa, Nárciszos	templom körüli temető templom apátság sánc templom körüli temető templom telep mezőváros épület sánc fürdő palota	Árpád-kor Árpád-kor Árpád-kor késő középkor késő középkor késő középkor középkor középkor török kor török kor török kor	B8 és B9 vezetékek között helyezkedik el, közvetlenül mellettük
19631	Babócsa, Vár	vár vár szórványtelep kút erődítés fal	késő középkor török kor késő középkor kora újkor középkor késő középkor	B6 vezeték nyomvonalától 90 méterre, délnyugatra található
19640	Babócsa, Merész-szőlő	telepnyom (felszíni) telepnyom (felszíni) telepnyom (felszíni)	újkőkor bronzkor középkor	B11 vezetéktől mindössze 40 méterrel arrébb, nyugatra helyezkedik el
76937	Komlósd, Mogyorós	telepnyom (felszíni) telepnyom (felszíni)	dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrája Árpád-kor	B2 vezeték K2 sorszámán a lelőhelyen folytatódik Komlósd területén

2. táblázat: Babócsa község közigazgatási területén a MOL létesítmények nyomvonalát a közhiteles nyilvántartás adatai szerint nem érintő, de azok 100 méteres pufferzónájában található régészeti lelőhelyek adatai

Az alábbiakban röviden ismertetjük a 1. és 2. táblázatban szereplő régészeti lelőhelyekről azokat az információkat, amelyek az örökségvédelmi szempontú kockázatelemzés szempontjából relevánsak lehetnek.

Babócsa-Nárciszos (névváltozata: Basakert; azonosítója: 19630)

A Nárciszos néven nyilvántartott lelőhelyet Babócsától északkeletre, a Rinya-pataktól mintegy 400 méterre keletre 1968-ban azonosították, majd ezt követően terepbejárásokkal, illetve az 1980-as években dr. Magyar Kálmán ásatásokkal kutatta. A lelőhely egy középkori és török kori mezővárost maradványait rejt. Földsáncai még ma is megfigyelhetők. Feltárták Babócsa középkori plébániatemplomát és bencés templomát, egy török fürdőt és számos lakóház maradványait. A Szent Egyed bencés templom műemléki romkonzerválására is sor került.

Babócsa-Vár (névváltozata: Várdomb; azonosítója: 19631)

Babócsa keleti felében egy fás-bozótos dombon helyezkedik el az 1960-ben terepbejárással azonosított lelőhely, amelyet északról és keletről a Rinya-patak határol. Itt volt egykoron a Marczali, majd Báthori család várkastélya a késő középkorban (14–15. század), majd a forrásokból jól ismert török kori végvár. Csak terepbejárásokkal kutatták (1960, 1970, 1972, 1973, 2008), ásatásra a területén nem került sor.

Babócsa-33-as domb (19637)

Babócsa északkeleti részén, a Percsia-dűlőben, a Rinya-pataktól nyugatra, egy hozzávetőlegesen 50 méter átmérőjű dombon található a lelőhely, amely egy török kori földvárat rejt. Tetején 12 × 12 méter alapterületű, magassága 2,5 méter. Körülötte árok nyoma figyelhető meg, feljárata a Rinya felől van. 1972-ben terepbejárással azonosították, régészeti ásatásra nem került sor a területén. A lelőhely nagy részét homokbánya pusztította el.

Babócsa-Merész szőlő (19640)

Területéről őskori leletek (bronz tokos balta, csiszolókő) kerültek elő, de mind elvesztek. Babócsától keletre és a Malom-ároktól kb. 150 méterre keletre, a Merész szőlő nevű részen lokalizálták a lelőhelyet, noha az 1972-es és 1973-as terepbejárások során semmilyen régészeti lelet sem került elő. Csak terepbejárásokkal kutatták (1972, 1973, 2020), ásatásra még nem került sor rajta.

Komlósd-Mogyorós (76937)

2010-ben terepbejárás során azonosították a lelőhelyet Komlósdtól északra, a Rinya-pataktól keletre. 2011-ben az Istvándi gázmezők és a MOL Babócsa gázüzem között létesítendő gázvezeték építése előtt 6 méter szélességben végeztek a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságának munkatársai régészeti feltárást. A lelőhely ekkor már erősen lepusztult állapotban volt a mezőgazdasági művelés miatt. Két Árpád-kori gödör mellett a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájának 14 sekély, kevés leletanyagot tartalmazó objektumát bontották ki. Az ásatás során megállapították, hogy a lelőhely egészen a Rinya-pataki tart.

Babócsa-Vöröskeresztes tábla lelőhely (76939)

A lelőhelyet 2011-ben folytatott terepbejárásán azonosította Honti Szilvia és Molnár István Babócsa településtől keletre, a Vöröskeresztes-tábla nevű külterületen. Az összegyűjtött kerámiatöredékek alapján középkori telepnyomként határozta meg. A lelőhely közhiteles nyilvántartásban szerepeltetett kiterjedése helytállónak tűnik, a lelőhely poligonján kívül legalábbis nem találtunk a terepbejárásunk során régészeti leletet és az IVO rendszerben (<https://www.oeny.hu/oeny/ivo/>) elérhető légifotókon sem fedeztünk fel régészeti objektumra utaló nyomot. Más kutatásra a lelőhelyen ez idáig még nem került sor.

Babócsa-Jadai-dűlő (87297)

Babócsa településtől keletre terül el a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ munkatársai által 2014-ben, terepbejárással azonosított régészeti lelőhely. Őskori, Árpád-kori és középkori kerámiatöredékek alapján e korszakokból származó telepnyomokkal számolhatunk. A cseréttöredékek előfordulásának sűrűsége alapján az Árpád-kori és

középkori telepnyom közepes, míg az őskori telepnyom alacsony intenzitású. További kutatásokra a lelőhely területén eddig még nem került sor.

Felhasznált irodalom

Molnár István: Babócsa, Basakert. *Régészeti Kutatások Magyarországon 2007* (2008) 162.

Sipos Carmen: Komlósd, Mogyorós. *Régészeti Kutatások Magyarországon 2011* (2018) 88.

Tokai Zita Mária: Babócsa, Jadai-dűlő. *Régészeti Kutatások Magyarországon 2014* (2021) 8.

A terepbejárás eredményei

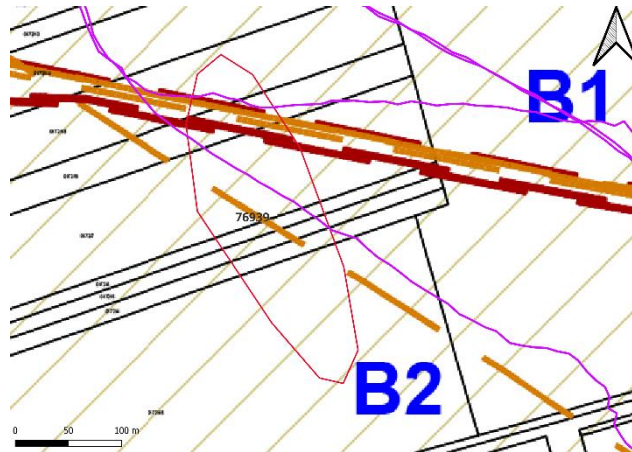
A hatástanulmányhoz kapcsolódóan terepbejárásra került sor 2024 márciusában. A terepbejárást bejelentettük a Somogy Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztálya felé. Bejelentésünket a 202400021029 számú ügyiratban 2024. március 19. napján vették tudomásul.

Terepbejárásunk során elsősorban a tervezett földgázvezetékek nyomvonalát jártuk végig, valamint megkíséreltük a 0172/2 hrsz.-ú földrészlet terepbejárását is a beépítésre szánt különleges nyersanyag kitermelés és feldolgozás célját szolgáló övezetbe sorolás miatt. A babócsai Gázüzemtől indultunk DK-i irányba (2. ábra), a részben meglevő, részben tervezett B1 és a meglevő B2 sorszámú vezeték nyomvonala mentén. A B1 sorszámú kútvezeték a meglevő gerincvezeték mellett, azzal párhuzamosan halad.

2. ábra: A Babócsa gázüzem melletti földrészletek a terepbejáráskor

A B1 és a B2 vezeték nyomvonala egyaránt érinti a Babócsa-Vöröskeresztes tábla néven nyilvántartott régészeti lelőhelyet. A zöldellő, 20–30 cm-es gabona nem tette kedvezővé az észlelési körülményeket, talán ezzel magyarázható, hogy a lelőhely vezeték-nyomvonalak által keresztezett északi részét bejárva egyetlen régészeti leletet (kerámiatöredéket) sem találtunk (3. ábra). A terepbejárás és az IVO rendszerben (<https://www.oeny.hu/oeny/ivo/>) elérhető légifotók áttekintésének negatív eredménye alapján a lelőhely valós kiterjedése minden bizonnyal nem nagyobb a közhiteles nyilvántartásban szereplő poligonnál.

3. ábra: A bejárt területek (lila vonallal) a 76939 azonosítóval Vöröskeresztes-tábla néven nyilvántartott lelőhely (piros poligonnal) környékén

Sem a B1, sem a B2 vezeték nyomvonalán nem jelentkeztek régészeti leletek Babócsa közigazgatási határáig (4. ábra).

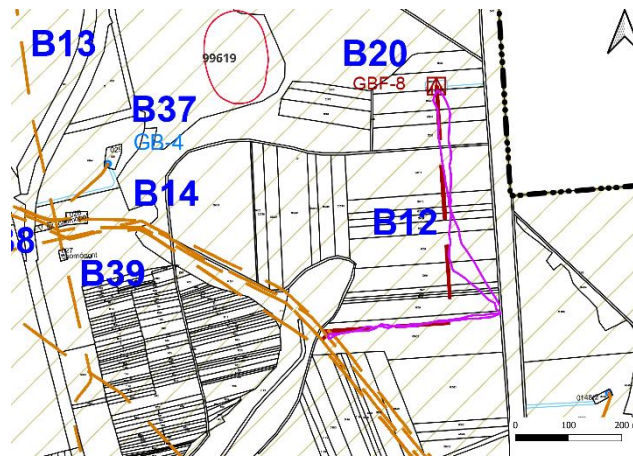
4. ábra: A B1 sorszámú vezeték nyomvonala a B20 sorszámú (GB-8) létesítmény környékén a terepbejáráskor

A beépítésre szánt különleges nyersanyag kitermelés és feldolgozás célját szolgáló övezetbe sorolás miatt megkíséreltük a 0172/2 hrsz.-ú földrészlet terepbejárását is. A 0172/2 hrsz.-ú földrészlet a gyepvel, cserjékkel és fákkal való fedettsége miatt azonban terepbejárásra alkalmatlannak bizonyult (5. ábra).

5. ábra: A 0172/2 hrsz.-ú földrészlet a Gázüzem mellett a terepbejárás idején

Végül a tervezett B12 kútvezeték nyomvonalát jártuk be, de régészeti érintettségre utaló leleteket, jelenségeket nem észleltünk (6. ábra).

6. ábra: A terepbejárás nyomvonala (lila vonallal) a tervezett B12 kútvezeték nyomvonalán és környékén

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT MÓDOSÍTÁS HATÁSELEMZÉSE

2.1. A módosítási igény ismertetése

Hatályos településrendezési eszközök

A hatályos településrendezési terv vonalas elemként jelöl több gázvezeték (nem azonosak a bányászati célú vezetékekkel), jelöli a gázfogadót, ipari gazdasági területként a Gázüzem területének egy részét, szimbólummal jelölt 19 gázkút, valamint tartalmazza a bányatelek határát. A külterület szabályozási terv vonalas elemként a településrendezési terven is ábrázolt gázvezetéseket jelöli védőtávolsággal együtt (a védőtávolság nincs méretezve). A gázkutak közül 15 Kb övezeti jellel jelölt, 5 kút csak az 50 m-es védőtávolsággal jelölt. A kutak körül 50 m-es védőtávolság jelölt. Ugyancsak tartalmazza a bányatelek határát. A településrendezési és szabályozási terv nincs összhangban. A belterület szabályozási terven egy kút védőtávolsága jelölt kertes mezőgazdasági terület övezeten belül.

Módosítás tartalma, szabályozási koncepció

A településrendezési eszközökben a földgázvezetékek, valamint a földgázbányászti célú vezetékek egy része földgázvezetékként jelöltek. A településrendezési eszközök módosítása során fel kell tüntetni a meglévő közmű-hálózatot (nagy nyomású földgázszállító vezeték, nagyközép-nyomású földgáz gerincvezeték, fáklyavezeték) a meglévő és tervezett földgázbányászti célú vezetékeket a védőtávolságaikkal együtt (3. táblázat).

sorszám	megnevezés	meglévő (M) / tervezett (T)	településszerkezeti terv	szabályozási terv
B1	Rul-D-1 kútvezeték (gáz)	T	nem	nem
	Rul-D-1 kútvezeték (inhibitor)	T	nem	nem
	GB-33 kútvezeték (gáz)	T	nem	nem
	GB-33 kútvezeték (inhibitor)	T		
	GB-8 vízlikvidáló vezeték	T	nem	nem
	Babócsa Keleti gerincvezeték	M		
	GB-11 gerincvezeték	M		
	Keleti gerincvezeték mezőkközi (gáz)	M		
	Keleti gerincvezeték mezőkközi (gáz)	M		
B2	Barcsi-Gázátadó mezőkközi (gáz)	M	nem (földgázelosztó vezeték jelöl)	nem (földgázelosztó vezeték jelöl)
B3	GB-27 kútbekötő vezeték (gáz)	M	nem	nem
	GB-27 kútbekötő vezeték (glikol)			
B4	Barcs Gázelőkészítő- Babócsa Gázüzem (vízlikvidáló)	M	nem	nem
	Barcs Gázelőkészítő- Babócsa Gázüzem (gazolin)			
	Barcs Gázelőkészítő- Babócsa Gázüzem (gáz)			
B5	GB-6 kútbekötő vezeték (gáz)	M	nem	nem
B6	Vízvár-Tankállomás mezőkközi (ipari víz)	M	nem	nem
B7	GBF-5 kútbekötő vezeték (glikol)	M	nem	nem
B8	GB-2 kútbekötő vezeték (gáz)	M	nem	nem
B9	Vízvár kihelyezett gyá.- Babócsa gázüzem (gázDN150)	M	nem (földgázvezeték jelöl)	nem (földgázvezeték jelöl)
	Vízvár kihelyezett gyá.- Babócsa gázüzem (gázDN100)			

	GBF-12/A kútvezeték (vízlikvidáló)			
B10	GB-31 kútbekötő vezeték (gáz)	M	nem	nem
B11	Barcs Gázelőkészítő- Babócsa Gázüzem (vízlikvidáló)	M		nem (földgázvezeték jelöl)
B12	GBF-8 kútvezeték (gáz)	T	nem	nem
	GBF-8 kútvezeték (glikol vezeték)	T	nem	nem
B13	GB-15 kútvezeték (gáz)	M	nem	nem
B14	Vízvár kihelyezett gyá.- Babócsa gázüzem (gázDN150)	M	nem	nem
	GBF-5 kútbekötő vezeték (glikol)			
	GB-4 kútbekötő vezeték (gáz)			
	GBF-12/A kútvezeték (vízlikvidáló)			
B15	Víz-26-GBF-5 kútbekötő vezeték (gáz)	M	nem	nem
B16	GB-4 kútbekötő vezeték (gáz)	M	nem	nem
	Vízvár kihelyezett gyá.- Babócsa gázüzem (gázDN150)			
	Vízvár kihelyezett gyá.- Babócsa gázüzem (gázDN100)			
B17	Vízvár-Tankállomás mezőkközi (iparivíz)	M	nem	nem
B18	Vízvár kihelyezett gyá.- Babócsa gázüzem (gáz DN150)	M	nem	nem
	Vízvár kihelyezett gyá.- Babócsa gázüzem (gázDN100)			
	GBF-5 kútbekötő vezeték (glikol)			
	Gb-4-GB-12/A vezeték (gáz)			
B19	GB-8	M	„B” piktogram	Kb
B20	GBF-8	T	Má	Má
B21	GB-1	M	„B” piktogram /területfelhasználás	Kb
B22	GB-9	M	„B” piktogram /területfelhasználás	Kb
B23	GB-6, gázállomás	M	„B” piktogram /területfelhasználás	Kb
B24	GB-2	M	Mk	Mk-1
B25	Barcs-Ny-5	M	E	E-2
B26	GB-19	M	B” piktogram /területfelhasználás	Kb
B27	GB-17	M	Mk	M-0

B28	GB-32	M	B" piktogram /területfelhasználás	övezeti jel nincs, csak védőtávolság
B29	GB-12/A	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb
B30	GB-12	M	B" piktogram /területfelhasználás	övezeti jel nincs, csak védőtávolság
B31	GBF-5	M	B" piktogram /területfelhasználás	övezeti jel nincs, csak védőtávolság
B32	GBF-7	M	E	övezeti jel nincs, csak védőtávolság
B33	GBF-3	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb
B34	GBF-1	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb
B35	GB-15	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb
B36	GBF-2	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb
B37	GB-4	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb
B38	V.sz. csomópont	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb
B39	csomópont	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb
B40	gáz állomás	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb
B41	GB-10	M	B" piktogram /területfelhasználás	övezeti jel nincs, csak védőtávolság
B42	GB-7	M	M	M
B43	GB-31	M	B" piktogram /területfelhasználás	Kb

3. táblázat: A településrendezési eszközökbe beillesztésre kerülő létesítmények összefoglaló táblázata

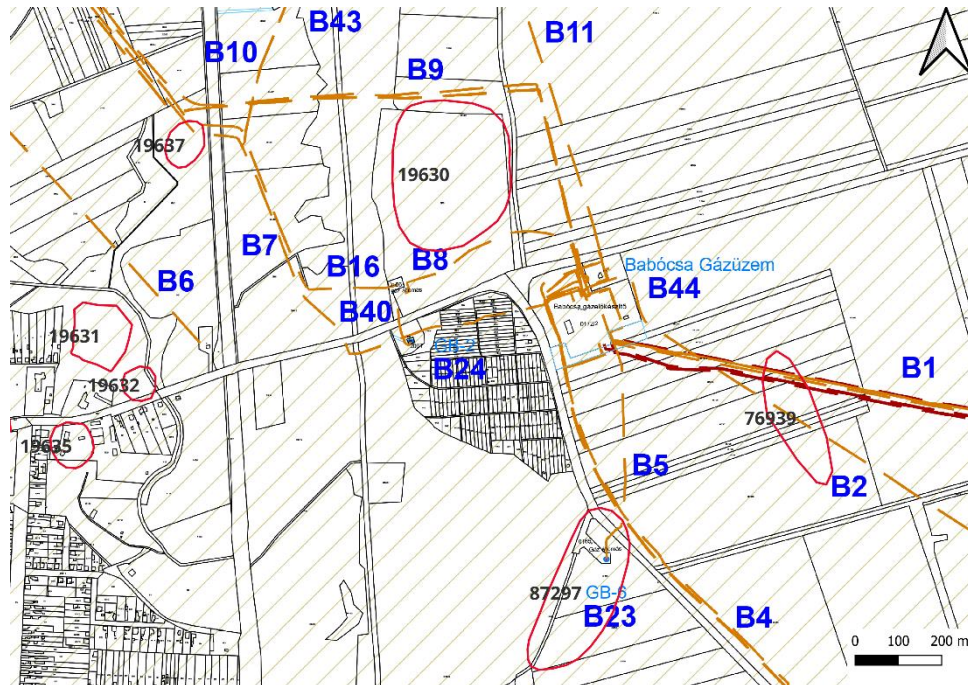
A kutak közül fel kell tüntetni a tervezett GBF-8 (B20) kutat, a hiányzó meglévő kutakat: GB-2 (B24), Barcs-Ny-5 (B25), GB-17 (B27), GB-7 (B42) a védőtávolságaikkal együtt, valamint a „csak” védőtávolsággal jelölt kutakat: GB-32 (B28), GB-12 (B30), GBF-5 (B31), GBF-7 (B32), GB-10 (B41). A kutak beépítésre szánt különleges terület övezeti besorolásúak, azonban a megközelítésük nem minden esetben biztosított. A módosítás keretében a kutak megközelítését biztosító magánutakat a kutakkal egy övezetbe szükséges sorolni. Mivel az utak területe új beépítésre szánt terület lenne, ezért az összes kutat beépítésre nem szánt különleges terület övezetbe javasolt sorolni, valamint meg kell határozni az övezetre vonatkozó előírásokat. A helyi építési szabályzatban meg kell határozni a magánutakra vonatkozó előírásokat.

A Gázüzem területének egy része Gip övezeti besorolású, azonban a tényleges területe (0172/2 hrsz) nagyobb, mint a Gip övezet. A 0171 hrsz-ú ingatlan az FGSZ Földgázszállító Zrt. tulajdona, szintén Gip övezeti besorolású. A módosítás keretében a Gázüzem teljes területét és a tervezett bővítési területet beépítésre szánt különleges nyersanyag kitermelés és feldolgozás célját szolgáló terület övezetbe javasolt sorolni, valamint meg kell határozni az övezetre vonatkozó előírásokat.

A bányatelek lehatárolását az adatszolgáltatás szerinti határvonalra szükséges cserélni.

2.2. A módosítás hatása a régészeti örökségre

2.2.1. Meglevő létesítmények nyilvántartott régészeti lelőhelyeken vagy azok közvetlen közelében

7. ábra: Nyilvántartott régészeti lelőhelyek a B1, B2, B4, B5, B6, B7, B8 és B9 sorszámú vezetékek közelében

B2

A B2 sorszámú vezeték nyomvonala keresztezi 76939 azonosítóval, Vöröskeresztes-tábla néven nyilvántartott régészeti lelőhelyet (7. ábra). Terepbejárásunk a lelőhely északi, vezetéknyomvonalak által keresztezett részét érintette, de ott régészeti érintettségre utaló lelet, jelenséget nem észleltünk. A lelőhelyet 2011-ben, a gázvezeték építése előtt, az ahhoz kapcsolódó örökségvédelmi hatástanulmány készítésekor azonosították, de nincs arra utaló adatunk, hogy a gázvezeték létesítése előtt ásatásra is sor került volna. Meglevő gázvezetékéről van tehát szó, aminek csak a településszerkezeti, illetve szabályozási terven való feltüntetésére kerül sor, így örökségvédelmi kockázattal nem számolhatunk.

A Komlósd felőli közigazgatási határt átlépve a vezeték keresztezi a 76937 azonosítóval, Komlósd-Mogyorós néven nyilvántartott régészeti lelőhelyet. A lelőhely 2011. évi ásatása során megállapították, hogy a lelőhely a két település közigazgatási határaként is szolgáló patakig tart. E hatástanulmányunkhoz kapcsolódó terepbejárásunk során sem mutatkozott arra utaló jel, hogy a lelőhely a patak túlsó partján is folytatódna. A két település közötti közigazgatási határ Babócsa felőli oldalán, a Rinya-patak nyugati partján így régészeti érintettséggel nem számolhatunk.

B4–B5

A B4 és B5 sorszámú vezetékek a 87297 azonosítóval Babócsa-Jadai-dűlő néven nyilvántartott régészeti lelőhely közvetlen közelségében haladnak el (7. ábra). Mivel mindkettő esetben meglévő vezetékről van szó, amelyeknek a településszerkezeti, illetve szabályozási terven való feltüntetésére kerül csak sor, ezért jelenleg az örökségvédelmi kockázatelemzés szempontjából irreleváns a lelőhely pontos kiterjedése.

B6

A B6 sorszámú vezeték nyomvonalától 90 méterre, délnyugatra található a 19631 azonosítóval, Babócsa-Vár néven nyilvántartott régészeti lelőhely (7. ábra). A számos terepbejárásnak köszönhetően viszonylag pontosan lehatároltnak tekinthető a lelőhely, a vezeték nyomvonaláig bizonyosan nem terjed ki. Ezen kívül meglévő vezetékről van szó, amelynek csak a településszerkezeti, illetve szabályozási terven való feltüntetésére kerül sor, örökségvédelmi kockázattal így nem számolhatunk.

B7

A B7 sorszámú vezeték nyomvonala az északi szélén érinti a 19637 azonosítóval, Babócsa-33-as domb néven nyilvántartott régészeti lelőhelyet (7. ábra). Nem áll rendelkezésünkre arra utaló adat, hogy a vezeték létesítésekor bármiféle régészeti feladatellátásra sor került volna. Meglévő vezetékről van szó, amelynek csak a településszerkezeti, illetve szabályozási terven való feltüntetésére kerül sor, örökségvédelmi kockázattal így jelenleg nem számolhatunk.

B8

Közvetlenül a B8 sorszámú vezetéktől északra található a 19630 azonosítóval, Babócsa-Nárcisos néven nyilvántartott régészeti lelőhely (7. ábra). Nem zárható ki, hogy a lelőhely déli irányban valójában a vezeték nyomvonaláig is kiterjed (bár erre utaló nyomot a műholdképeken nem észleltünk), de meglévő vezeték településszerkezeti, illetve szabályozási terven való feltüntetéséről van szó, így ebből a szempontból a régészeti örökségre nézve kockázattal nem számolhatunk.

B9

Közvetlenül a B9 sorszámú vezetéktől délre található a 19630 azonosítóval, Babócsa-Nárcisos néven nyilvántartott régészeti lelőhely (7. ábra). Nem zárható ki, hogy a lelőhely valójában kiterjed a vezeték nyomvonalára is (bár erre utaló nyomot a műholdképeken nem észleltünk), de meglévő vezeték településszerkezeti, illetve szabályozási terven való feltüntetéséről van szó, így ebből a szempontból a régészeti örökségre nézve kockázattal nem számolhatunk.

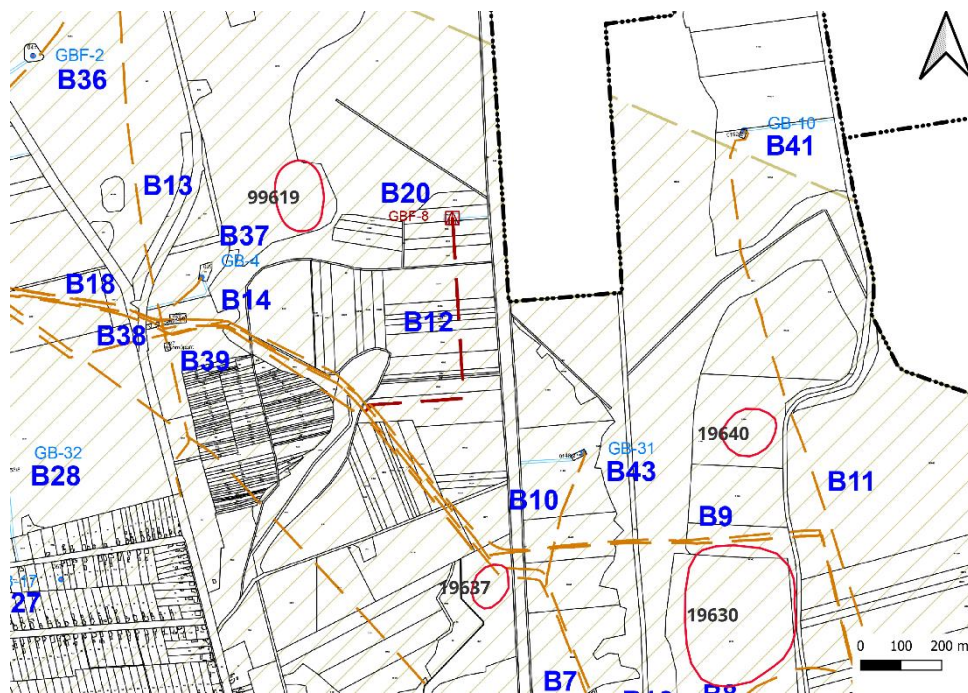
B11

A B11 sorszámú vezetéktől mindössze 40 méterrel arrébb, nyugatra helyezkedik el a 19640 azonosítóval, Babócsa-Merész-szőlő néven nyilvántartott régészeti lelőhely (8. ábra). A lelőhely területén ugyan három alkalommal is sor került terepbejárásra (1972, 1973, 2020), de közülük kettő alkalommal leletek nem kerültek elő, így a lelőhely lehatárolása bizonytalannak tekinthető. Az IVO rendszerben (<https://www.oeny.hu/oeny/ivo/>) elérhető légifotókon sem észleltünk régészeti objektumokra utaló nyomokat. Jelen esetben is meglévő vezetékről van szó, amelynek csak a településszerkezeti, illetve szabályozási terven való

feltüntetésére kerül sor, így függetlenül a lelőhely valós kiterjedésétől, a régészeti örökségre nézve kockázattal nem számolhatunk.

B23 (GB-6 gázállomás)

A meglévő B23 gázállomás a 87297 azonosítóval, Babócsa-Jadai-dűlő néven nyilvántartott régészeti lelőhely területén helyezkedik el (7. ábra). A gázállomáson 1955-ben kezdték meg a fúrást, a lelőhelyet viszont jóval később, 2014-ben végzett terepbejáráson azonosították. A gázállomás létesítése előtt így régészeti ásatást nem végeztek. Meglévő gázállomás településszerkezeti, illetve szabályozási terven való feltüntetéséről van szó, így ebből a szempontból jelenleg örökségvédelmi kockázattal nem számolhatunk.

8. ábra: Nyilvántartott régészeti lelőhelyek a B9 és B11 vezetékek közelében, valamint a tervezett B12 kútvezeték és a B20 (GBF-8) kút

2.2.2. A tervezett létesítmények

B1 kútvezeték

A tervezett B1 sorszámú kútvezeték nyomvonala keresztezi 76939 azonosítóval, Vöröskeresztes-tábla néven nyilvántartott régészeti lelőhelyet (7. ábra). A lelőhelyet 2011-ben, a gerincvezeték építése előtt, az ahhoz kapcsolódó örökségvédelmi hatástanulmány készítésekor azonosították, de nincs arra utaló adatunk, hogy a gerincvezeték létesítése előtt ásatásra is sor került volna. A tervezett kútvezeték a meglévő gerincvezeték mellett, azzal párhuzamosan fog haladni. A terepbejárásunkon nem kerültek elő régészeti leletek, nem állnak tehát rendelkezésünkre olyan adatokat, amelyek a lelőhely nyilvántartásban szereplő kiterjedésének módosítását, bővítését indokolnák (erre utaló jeleket az IVO rendszerben elérhető légifotók átnézésekor sem találtunk). A régészeti leletek hiányából alacsony intenzitású lelőhelyre következtethetünk, és régészeti emlék (ingatlanelem) jelenlétére semmi sem utal. A kútvezeték létesítéséhez az örökségvédelmi akadály így régészeti feltárással elhárítható. A tervezett vezeték tehát veszélyezteteti ugyan a régészeti lelőhelyet a

nyilvántartott poligon területén, de régészeti feltárást követően nincs örökségvédelmi akadálya a kútvezeték létesítésének. A kapcsolódó tudnivalókat a régészeti értékvédelmi terv 3.1. fejezetében foglaltuk össze.

B12 kútvezeték és B20 (GBF-8) kút

A B12 sorszámú tervezett kútvezeték nyomvonala nyilvántartott régészeti lelőhelyet nem érint, és a 100 méteres pufferzónájából sem ismerünk nyilvántartott lelőhelyet. A hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során régészeti leleteket nem találtunk. Ettől függetlenül a Rinya-patak melletti elhelyezkedése miatt régészeti érdekű területnek minősül a kútvezeték teljes nyomvonala és a kút területe egyaránt. A régészeti érdekű területeken nagy valószínűséggel kerülhetnek elő eddig ismeretlen régészeti lelőhelyek. Ilyen esetben az értékvédelmi terv 3.2. fejezetében foglaltak szerint kell eljárni.

2.2.3. A gázüzem bővítési területének beépítésre szánt különleges nyersanyag kitermelés és feldolgozás célját szolgáló terület övezetbe sorolása

A beépítésre szánt különleges nyersanyag kitermelés és feldolgozás célját szolgáló övezetbe sorolandó 0172/2 hrsz.-ú földrészlet 100 méteres pufferzónájában nincs nyilvántartott régészeti lelőhely, és a vízfolyásoktól viszonylag távoli elhelyezkedése miatt régészeti érdekű területnek sem minősül. A gyepvel, cserjékkel és fákkal való fedettsége miatt terepbejárásra alkalmatlannak bizonyult. A területfelhasználási változás a rendelkezésre álló adatok alapján nem veszélyezteti a régészeti örökséget.

3. RÉGÉSZETI ÉRTÉKVÉDELMI TERV

3.1. A nyilvántartott régészeti lelőhelyeken meglévő és tervezett létesítmények esetén

A meglévő létesítmények közül B1, B2, B7 vezetékek és a B23 gázállomás, míg a tervezett létesítmények közül csak a B1 kútvezeték érint nyilvántartott régészeti lelőhelyeket. Amennyiben földmunkával járó építési munkálatra kerülne sor a nyilvántartott régészeti lelőhely területén akkor a beruházás engedélyeztetése vagy bejelentése során a hatóság (Somogy Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztálya) is részt vesz az eljárásban és előírja a megelőző feltárás valamilyen formájának teljesítését (próbafeltárás, teljes felületű feltárás vagy régészeti megfigyelés). A 30 cm-nél mélyebb rétegeket érintő földmunkákra kizárólag a megelőző feltárás előírt formájának teljesítése mellett/után kerülhet sor. **A megelőző feltárás költségeit annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált** (Kötv. 19. § (3)). A megelőző feltárás (régészeti megfigyelés, próbafeltárás, teljes felületű feltárás) hatósági árainról a Kr. „A régészeti feladatellátás költségeire alkalmazható legmagasabb hatósági árak” című 8. mellékletéből lehet tájékozódni (interneten: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800068.kor>).

3.2. A régészeti érdekű területeken tervezett létesítmények esetén

A régészeti érdekű területek olyan vízmedrekhez közeli, emberi megtelepedésre alkalmas helyszínek, ahol nagy valószínűséggel kerülhetnek elő eddig ismeretlen régészeti lelőhelyek.

A meglevő (a B6 vezeték keleti szakasza, a B7, B8, B9 vezetékek, a B11 vezeték északi szakasza, a B15 és B17 vezetékek, a B28 sorszámú GB-32, valamint a B41 sorszámú GB-10 létesítmény) és tervezett (B1 vezeték közigazgatási határhoz közeli szakasza, valamint a B12 vezeték) létesítmények számos esetben található régészeti érdekű területen. Erre tekintettel fel kell arra hívnunk a figyelmet, hogy amennyiben bármilyen régészeti feltáráson kívüli földmunka során régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet abbahagyni, majd a jegyző útján a hatóságnak (Somogy Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztálya, cím: 7400 Kaposvár, Nagy Imre tér 1., tel.: 82 502-890, 795-932) azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt (Kötv. 24. § (2)). Az ügyintézés hatékonysága és az esetlegesen szükségessé váló mentő feltárás mielőbbi megkezdésének érdekében célszerű a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt is rövidúton tájékoztatni (Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum, 7400 Kaposvár, Fő u. 10., tel.: 06 82 314-011, e-mail.: somogyiregeszet@gmail.com , titkarsag@smmi.hu). A feltárássra jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdni, és folyamatosan – az elvárható ütemben – végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni (Kötv. 24. § (3)). **A mentő feltárás során felmerülő költségeket a feltárássra jogosult intézmény viseli.**

4. ÖSSZEFOGLALÁS

A meglevő létesítmények közül B1, B2, B7 vezetékek és a B23 (GB-6) gázállomás, míg a tervezett létesítmények közül csak a B1 kútvezeték érint nyilvántartott régészeti lelőhelyeket. A nyilvántartott régészeti lelőhelyek területén 30 cm-nél mélyebb földmunkákra csak megelőző feltárás hatásoság által előírt formájának teljesítésével kerülhet sor. A meglevő létesítmények településszerkezeti, illetve szabályozási terven való feltűntetése örökségvédelmi szempontú kockázattal nem jár. A tervezett létesítmények közül a B1 kútvezeték veszélyeztet nyilvántartott régészeti lelőhelyet, de a kútvezeték létesítéséhez az örökségvédelmi akadály régészeti feltárással elhárítható. A régészeti feltárás költségbecsléséhez szükséges hatósági árakat a Kr. „A régészeti feladatellátás költségeire alkalmazható legmagasabb hatósági árak” című 8. melléklete tartalmazza (interneten: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800068.kor>).

A tervezett B1 kútvezeték közigazgatási határhoz közeli szakasza, valamint a B12 vezeték nyomvonala régészeti érdekű területnek minősül, ahol nagy valószínűséggel kerülhetnek elő eddig ismeretlen régészeti lelőhelyek. Régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy váratlan előkerülése esetén követendő eljárásrendet az értékvédelmi terv 3.2. fejezete tartalmazza.

NYILATKOZAT A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY ELKÉSZÍTÉSÉRE VALÓ JOGOSULTSÁGRÓL

Alulírott dr. Szücsi Frigyes régész nyilatkozom, hogy a 439/2013. (XI.20.) Korm. rendelet 5. § (2) bekezdése szerinti előírásoknak megfelelek, valamint a 10. § szerinti szakértői nyilvántartásban szerepelek.

Okleveles régész szakképesítést igazoló okirat száma: ELTE-BTK-0144/2012

Szakértői nyilvántartási szám: 16-003

A „MOL tulajdonában és üzemeltetésében lévő bányászati létesítmények” településrendezési eszközökbe történő beillesztésére Babócsa településen vonatkozásában készült örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészában tervezett megoldások megfelelnek az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

Bakonykúti, 2024. április 28.

dr. Szücsi Frigyes
régész, örökségvédelmi szakértő